

Asia: VN/4063/2021

Arviomuistio avioliittoon pakottamisen rangaistavuudesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Arviomuistiossa esitettyjen arvioiden perusteella opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tietyin varauksin perustelluimpana vaihtoehtona avioliittoon pakottamisen rangaistavuuden sääntelyn osalta, että rikoslain ihmiskauppaa koskevaa säännöstä (RL 25:3) täsmennetään lisäämällä säännökseen avioliittoon pakottaminen teon tarkoituksiksi.

Arviomuistiossa kuvattu ihmiskauppaa koskevan säännöksen täsmentäminen edistäisi ja selkiyttäisi säännöksen sovellettavuutta ja näin tehostaisi säännöksen soveltamista sekä avioliittoon pakottamisen osalta että siltä osin kuin kyse on henkilön ulkomaille houkuttelusta avioliittoon pakottamisen tarkoituksessa. Se olisi parannus nykytilanteeseen, jossa avioliittoon pakottaminen ei ilmene ihmiskauppaa koskevasta säännöksestä, ja jossa säännöksen soveltuvuutta avioliittoon pakottamista tarkoittaviin tilanteisiin on haettava lain esitöistä. Koska avioliittoon pakottamisen rangaistavuus näkyisi suoraan säännöksestä, ehdotettu muutos tekisi tältä osin rikoslaista nykyistä ymmärrettävämmän myös kansalaisten keskuudessa. Muutos turvaisi myös jatkossa pakkoavioliiton uhrien pääsyn ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän piiriin ja järjestelmässä pysymisen, vaikka järjestelmän kytköstä rikosprosessiin voidaan pitää ongelmallisena. Lisäksi se, että avioliittoon pakottaminen lisittäisiin näkyvästi esille säännökseen, antaisi symbolisen viestin siitä, että avioliittoon pakottaminen ei ole Suomessa hyväksyttävää.

Opetus- ja kulttuuriministeriön varauksista suurin liittyy arviomuistion kuvauksiin siitä, että ihmiskauppaa, törkeää ihmiskauppaa ja pakottamista koskevien rangaistussäännösten tunnusmerkistöt kattavat varsin laajalti avioliittoon pakottamisen muodot. Näiden kirjausten perusteella herää kysymys, onko ihmiskauppaa koskevan säännöksen täsmentäminen varmasti riittävä toimenpide, jolla voidaan varmistaa, ettei lakiin jää oikeusturvaa heikentäviä tai vaarantavia aukkoja. Jos tiedetään, että tällaisia puutteita on jäämässä säännökseen, ei ehdotettu ihmiskauppaa koskevan säännöksen täsmentäminen ole tarkoituksenmukainen ratkaisu rikoslain muuttamiseen. Tällöin tulisi harkita ensisijaisesti lain muuttamista säätämällä avioliittoon pakottamisesta erillinen rangaistussäännös rikoslakiin (vaihtoehto 4). Ministeriö kiinnittää tässä yhteydessä huomiota

GREVIO:n raporttoimiin seikkoihin käsitteellisen selkeyden tarpeesta ja siitä, että rikostunnusmerkistö olisi käyttökelpoinen lainvalvontaviranomaisten ja tuomioistuinten näkökulmasta. Tärkeintä olisi, että Istanbulin sopimuksen 37 artiklan mukainen avioliittoon pakottaminen saadaan kriminalisoitua kaikissa tilanteissa ja olosuhteista riippumatta ja siten, että pakkoavioliittoa koskeva sääntely rikoslaissa on yleisen syytteen alainen.

Kuten arviomuistiossa todetaan avioliittoon pakottamisen yleisyydestä ei ole saatavilla kattavaa tietoa, jolloin erilliskriminalisoinnin säätämisen yhteiskunnallinen tarpeellisuuden arviointi on ylipäättään vaikeaa. Tietopohjaa (tilastointia ja tutkimustoimintaa) tulisi tältä osin kehittää yhteistyössä kansalaisjärjestöjen kanssa siten, että myöhemmin voitaisiin arvioida nykyistä kattavampaan tietoon perustuen, onko säännöksen täsmentäminen ollut riittävä toimenpide vai tarvitaanko lakiin sittenkin erillissäännös pakkoavioliitoista. Arviomuistion mukaan äskettäin on toteutettu useita muita kuin rikosoikeudellisia toimia, joiden voidaan olettaa vaikuttavan myönteisesti myös pakkoavioliittojen torjunnassa sekä lieventävän niiden vaikutuksia. Erilliskriminalisointia voisi olla hyvä arvioida uudelleen sitten, kun tiedetään, millaisia vaikutuksia näillä toimenpiteillä on ollut.

Arviomuistion mukaan ihmiskaupasta, törkeästä ihmiskaupasta ja pakottamista koskevista rikostilastoista ei ole saatavilla tietoa siitä, onko tapauksissa ollut kyse avioliittoon pakottamisesta. Ihmiskauppaa koskevan säännösmuutoksen yhtenä edellytyksenä tulisi olla, että lakimuutoksen jälkeen avioliittoon pakottaminen voitaisiin tilastoida erillään ihmiskaupasta, törkeästä ihmiskaupasta ja pakottamisesta seurannan ja tulevien lakimuutostarpeiden arvioinnin edistämiseksi.

Arviomuistiossa todetaan, että ”On myös huomioitava, että ei ole perusteita katsoa, että Istanbulin sopimuksen olisi tarkoitettu kattavan myös muunkaltaisia liittoja kuin juridisesti pätevä avioliiton.”. Mikäli jatkovalmistelussa päädyttäisiin toteuttamaan vaihtoehto 4 (pakkoavioliittoja koskeva erillinen rangaistussäännös), jossa tämä kysymys tulisi tarkasteltavaksi, on syytä huomata, että Istanbulin sopimus ei estä säätämästä sopimusta laajempaa turvaa myös muunkaltaisten (pakko)liittojen uhreille, jos se katsotaan aiheelliseksi. Tällainen tilanne olisi käsillä, jos osa pakkoavioliiton kohteeksi joutuneista voisi jäädä vaille oikeudellista suojaa ehdotetun sääntelyn seurauksena.

Lehikoinen Anita
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Heikkinen Petra

